

kai forradalom”, a marxista filozófia és szocialista művészetpolitika, valamint a politikai forradalom bukását, majd előhozakodik a posztmodernnel, ami a korábbi modellek és filozófiák elvetését eredményezte.

Korunkban mindenki részese a „történetcsinálásnak”, „a politika és a művészet fikciót épít”, vagyis a jelek és a képek „anyagi újrendezését” hajtják végre; a valóságban nemcsak az elbeszélés, hanem az érzékelés módját is meghatározzák. A világ azonban nem pusztán együttélés: irányított együttélés. Ranciére Platónhoz kanyarodik vissza, aki az írás és a színház kapcsolatán vázolja, miként befolyásolja a politikai rendszer az előadhatót és a tapasztalatot. A művészek politikai beavatkozásairól szólva szerinte azokból a formákból lehet kiindulni, amelyek felrajzolják a közösség alakzatait, ezek pedig a következők: a néma jelek síkja és a mozdulatok tere, utóbbi „utánzó és autentikus mozgásokra tagolható”.

Ranciér-t letűnt korok lázadásai iránti nosztalgikus vágyódással szokták vádolni, ez azonban nem helytálló, a mindenkori hatalommal szembeni ellenállás ugyanis minden korban és fronton aktuális. Mások azt kifogásolják, hogy nem tartalmaz a szöveg konkrét elemzéseket, ami, jellegét tekintve, teljesen érthető. Seregi Tamás azonban a kötetről írott ismertetőjében

(Tranzit blog) felsorolja a filozófus azon műveit, melyekben számtalan elemzés található.

DEBRECENI BOGLÁRKA

(Fordította Jancsó Júlia és Jean-Louis Pierson, Múcsarnok, Budapest, 2009, 62 oldal, 1300 Ft)

WEISSMAHR BÉLA:
A szellem valósága

SZOMBATH ATTILA:
A feltétlen és a véges

Egy kiapadtak hitt forrás vize bukkan újra felszínre Weissmahr Béla és Szombath Attila gondolkodásában, melyről legutóbbi műveik adnak számot: az átfogó metafizika klasszikus hagyománya, úgy tűnik, ismét életerős áramlattá válhat. A filozófiatörténetként üzemelő és részletkérdésekkel foglalkozó mai metafizika helyett annak régi ethoszát kívánja megvalósítani mindkét mű: a valóság átfogó egészének megragadását, mégpedig szigorú filozófiai érvelésen keresztül.

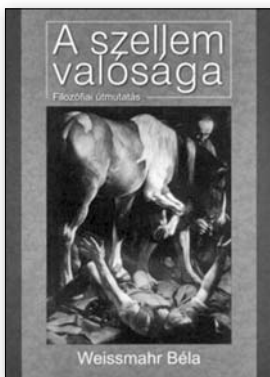
A két metafizikus közül Weissmahr a transzcendentális neotomizmusnak nevezett, elsősorban német nyelvterületen domináló, keresztény metafizikai gondolkodás képviselője. Műve eredetileg németül jelent meg halála után egy évvel, 2006-ban. Összegző jellegű mű-

vének egyes részletei a 25 évvel ezelőtt megjelent *Ontológia* című könyvének központi gondolatait bontják ki. Az *Ontológia* egyes részeit azonban oly módon emelte át, hogy világos, bevezető karakterét megőrizte a szöveg (filozófiatörténeti érdeklődésből is érdemes elővenni a Kantról és a Hegelről szóló fejezeteket), ám a tankönyvi jelleg eltűnt, hiszen itt egy saját rendszerrel találkozhatunk. A különböző kisebb témák felvontatása helyett jellemzően inkább néhány nagy kérdés kerül középpontba, ezek közül is leg hangsúlyosabban a metafizika végző megalapozása. Hogyan juthatunk minden kétséget kizáróan biztos ítéletekhez a valóság egészét illetően? – hangzik a filozófiatörténetben régóta meglevő kérdés egyik megfogalmazása. Weissmahr a metafizika e „létfonosságú” problémája felé először is a filozófia történetében megjelent két legerősebb negatív válasz elemzésével közelít: Kant, illetve a Bécsi Kör álláspontját vizsgálja, amely szerint e kérdés megválaszolására a metafizika illetéktelen. Utóbbi szellemi csoportosulás nézete közelebb áll korunk metafizikaellenes felhangjaihoz: azt állították ugyanis, hogy csakis a tu-

dományos kutatás képes biztos ismeretek szerzésére, a metafizika ilyen értelemben nem lehet tudomány, sőt pusztá képzelgések alkotják mindenkori téziseinek tartalmát.

Weissmahr küldetése volt, hogy ezt a részben azóta is meglevő előítéletet cáfolja. Legfőbb eszköze

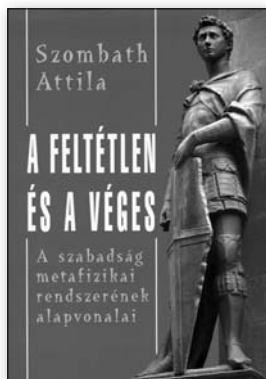
ebben az az érv, melyet ő retorzív argumentumnak nevez, s melynek célja, hogy az önmaguk cáfolatát magukban hordó kijelentésekről kimutassa hamis voltukat. Klasszikus példa erre a radikális szkepticizmus ellen felhozott érvelés. A szkeptikus azt állítja: „Soha nem

juthatunk biztos állításokhoz.” E kijelentése azonban maga is a bizonyosság igényével lép fel, így álláspontja saját dugájába dől. Weissmahr hasonló módon cáfolja a „Nincs szabad akarat” vagy a „Tudat nem létezik” kijelentéseket, indirekt módon bizonyítva ezzel megfordításaik kétségbevonhatatlan igazságát. A könyv legnagyobb részét azonban az teszi ki, hogy a retorzív érvelési módszert védelmezze és magyarázza – tudván, hogy az milyen könnyen a félreértéseken alapuló ellenvetések kereszttüzébe kerülhet.

Weissmahr Béla háromkötetesre tervezett metafizikai művét már

nem fejezhette be, ám munkája nem maradt folytatás nélkül. Fordítója és tanítványa, Szombath Attila *A feltétlen és a véges* című művében végigjárta a mestere által megkezdett utat, még ha nem is mindenben követve őt, s alkotásához képest *A szellem valósága* pusztán *praeparatio evangelicának* tűnhet. Munkája mentes a redundanciától (ami Weissmahrnál sajnos gyakran előfordul), és egy olyan világosan és következetesen végigvitt valóságmegragadással szolgál, amely Hérakleitosz, a középkori misztika és Hegel gondolkodásának közeli rokona. Bemutatja, hogy a lét nem más, mint az ellentétek egybeesése: véges végtelenség – önállóság és egyszerre részvétel a nagy Egészben, a Feltétlenben. Szombath kifejezésével élve ez az „önmagában álló mint másban lévő”, ami a valóság rétegeiben, illetve az emberek világában különböző intenzitással valósul meg. Szól könyvében a természetről, az emberi szorongásról, a halál utáni élet lehetőségéről, szerelemről, barátságról, társadalmiságról, moralitásról, a művészetekről, a szabadságról – és arról, hogy mindezekben maga a véges végtelenség mutatkozik meg.

Sok metafizikai elmélet hiányossága, hogy az ember életproblémáit kivonják vizsgálódásaik köréből, vagy azokat a „jóra magyarázás” jegyében túlságosan is bagatellizálják. Ezen kíván Szombath felül-emelkedni, és végigjárni a fent felsorolt területeket, nem mulasztva el, hogy a teóriától egyáltalán nem elválasztható gyakorlati útmutatót, „a szellemi valósághoz szolgáló szellemi kalauzt” nyújtson.

Mint hogy az emberi létnek egyedül valami rajta túlnyúló szolgálathat értelmet, a Feltétlen pontosan elvégzi ezt a munkát; bízhatunk tehát benne, hogy e könyvből is közelebbit tudunk meg az élet értelméről. Itt azonban csak a kíváncsiság felcsigázása lehet a cél, a könyv ide vonatkozó passzusainak felidézése nem vezetne célra (mint sok más esetben, itt is helytálló Hegel arany-mondása: „Az igaz az egész”).

E két könyv azzal szembesíti minket, hogy nincs mire szerénynek lennünk: emberként és a világegész részeként elidegeníthetetlen jogunk és kötelességünk felelni a végső kérdésekre, a válaszok pedig – még ha nem is tudunk róla – már bennünk szunnyadnak, s logikai csapdába csaljuk magunkat, ha

ezt letagadjuk. A két mű együttes erejét ismerve e sorok írója cseppet sem lenne meglepve, ha a hazai filozófiai életben egy olyan szintű áttematizálódás venné kezdetét, mint a 19. századi idealizmus volt a németeknél, illetve Nagy-Britanniában, s persze, mivel e könyveket érvek nélkül ugyanolyan könnyen lehet megmosolyogva félresöpörni, mint rajongani értük, azon

sem csodálkozna, ha – sajnálatos módon – semmiféle hatást nem váltanának ki.

PAÁR TAMÁS

(A szellem valósága, fordította Szombatb Attila, Kairosz Kiadó, Budapest, 2009, 304 oldal, 3600 Ft;

A feltétlen és a véges, Kairosz Kiadó, Budapest, 2009, 432 oldal, 4500 Ft)

Művészet

JERNYEI KISS JÁNOS: *Barokk mennyország*

„A korábbi szertelen, a testet és a végtagokat szinte szétrobantó drapériákból alig maradt valami. A drámai kifejezés heve kihunytt, a költői változatosság, a páratlanul gazdagon egyénítő jellemzés megfakult, a típusok nyugodtabbak és sematikusabbak.” Az előbbi sorokat Garas Klára írta a váci székesegyház kupolafreskóiról Franz Anton Maulbertsch életművét először tudományos igényességgel összefoglaló monográfiájában. Mikor Maulbertsch 1770-ben nekilátott a hatalmas kompozíció megfestésének, már rég túl volt a művésztörténeti kutatás által olyannyira felmagasztalt, a maga idejében a reveláció erejével ható ifjúkori munkáján, a sümegi plébániatemplom

freskóciklusán, és művészete egy szárazabb, a kor stílustendenciáit követő klasszicizáló irányba fordult. Ennek a késői korszaknak egyik eddig méltánytalanul elhanyagolt főművéről ad átfogó elemzést Jernyei Kiss János munkája. Ami pedig a kismonográfia többletét adja, az nem más, mint hogy tudománytörténeti kérdésekre is reflektál, és a művésztörténet-írás nagy paradigmáinak, megközelítésmódjainak tükrében vizsgálja a festményt, illetve annak a liturgikus térben betöltött szerepét.

A szerző arra mutat rá a bevezetőben, hogy a freskó stílusát tekintve sem egyediségével, sem korszerűségével nem érdemel(het)te ki a kutatók figyelmét, a művésztörténet-írás más útjai számára azonban érdekes vizsgálati tárgyként szolgálhat, és az ikonológiai